

Η ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΠΟΥΣ

1. είναι αφηγηματικό
2. τα θέματά του είναι «έργα ανδρών τε Θεών τε», πολεμικά κατορθώματα όχι κοινών ανθρώπων, αλλά ηρώων και ενέργειες Θεών
3. τα παρελθόν παρουσιάζεται ιδανικό, ανώτερο από το παρόν του ποιητή και οι άνθρωποι είναι ήρωες, που έχουν ανώτερες ικανότητες
4. γλώσσα του έπους είναι η ιωνική διάλεκτος με στοιχεία από την αιολική
5. μέτρο του έπους είναι το δακτυλικό εξάμετρο
6. είχε συλλογικό χαρακτήρα, εξέφραζε τις αντιλήψεις του κοινωνικού συνόλου, όχι τα προσωπικά συναισθήματα του ποιητή
7. το περιεχόμενο των παλαιότερων επών ήταν μυθολογικό – ηρωικό, ενώ στα επόμενα χρόνια δημιουργήθηκαν και έπη με περιεχόμενο διδακτικό – φιλοσοφικό

ΧΡΟΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Πρώτες μορφές έπους: Μυκηναϊκή εποχή (17^{ος} – 12^{ος} αι. π. Χ.)

Περίοδος ακμής επικής ποίησης: Γεωμετρική εποχή (11^{ος} – 8^{ος} αι. π. Χ.)

ΑΟΙΔΟΙ

Συνέθεταν και απέδιδαν τα έπη, που αρχικά ήταν συλλογικά έργα σαν τα δημοτικά μας τραγούδια. Ο αρχικός δημιουργός ήταν άγνωστος και όσοι αργότερα τα εκτελούσαν, αυτοσχεδίαζαν προθέτοντας και δικά τους στοιχεία. Οι αοιδοί τραγουδούσαν με τη συνοδεία της φόρμιγγας (κιθάρας) σε συμπόσια βασιλιάδων ή σε δημόσιους χώρους (γιορτές ή αγώνες).

ΡΑΨΩΔΟΙ (από τα τέλη του 8^{ου} αι.)

Δεν συνέθεταν δικά τους έργα, αλλά εκτελούσαν παλιότερα έργα. Τα έπη τα απέδιδαν απαγγέλλοντάς τα με ρυθμό, χωρίς τη συνοδεία μουσικού οργάνου, ταξίδευαν σε διάφορους τόπους όπου τους ζητούσαν και κρατούσαν ένα ραβδί, σύμβολο της εξουσίας που τους έδιναν οι Θεοί.

ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΩΝ

- αργοναυτικός κύκλος
- θηβαϊκός κύκλος
- τρωικός κύκλος

ΟΜΗΡΟΣ

Είναι ο πιο γνωστός επικός ποιητής που έζησε το δεύτερο μισό του 8ου αι. π. Χ. Μάλλον ήταν Ίωνας ραψωδός που ταξίδευε και παρουσίαζε τα έργα του σε διάφορα μέρη. Ήταν από τους πρώτους που χρησιμοποίησαν το ραβδί και πήρε μέρος σε αγώνες ραψωδών.

ΤΑ ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ

- Τα Ομηρικά έπη εκδόθηκαν ως κείμενα, σύμφωνα με την παράδοση, χάρη στην πρωτοβουλία του Σόλωνα ή του Πεισίστρατου και από τότε οι ραψωδοί ήταν υποχρεωμένοι να τα αποδίδουν πιστά, χωρίς δικές τους παραλλαγές, κατά τη γιορτή των Παναθηναίων.

- Συντέθηκαν τον 8^ο αιώνα, αλλά αναφέρονται στον Τρωικό πόλεμο, δηλαδή τέσσερις αιώνες νωρίτερα (12^ο αι.). Επειδή ο ποιητής δε γνώριζε λεπτομέρειες για τον πολιτισμό της μακρινής γι' αυτόν μυκηναϊκής εποχής, παρουσιάζει τους ήρωες να έχουν αντιλήψεις ή γνώσεις, έθιμα, θεσμούς και άλλα πολιτισμικά στοιχεία της δικής του εποχής (π.χ. γνώση του σιδήρου, καύση νεκρών, συνέλευση λαού).
- Στην αρχαιότητα τα Ομηρικά έπη είχαν και παιδαγωγική αξία, γιατί αποτελούσαν το βασικό μάθημα στην εκπαίδευση των παιδιών. Επηρέασαν πολλούς ποιητές αλλά και γλύπτες, ζωγράφους, αγγειογράφους και άλλους καλλιτέχνες που άντλησαν την έμπνευσή τους για πολλά έργα τους από τα θέματα των Ομηρικών επών.

ΟΜΗΡΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Τα βασικά ερωτήματα που συνθέτουν το Ομηρικό ζήτημα είναι:

- Ο Όμηρος είναι ο ποιητής και των δυο επών ή συνέθεσε μόνο την Ιλιάδα, ενώ την Οδύσσεια κάποιος άλλος ίσως μαθητής του;
- Ο Όμηρος υπήρξε στην πραγματικότητα ή είναι πλαστό πρόσωπο και του απέδωσε η παράδοση έργα άλλων ποιητών;
- Τα Ομηρικά έπη συντάθηκαν από την αρχή ως ενιαίο έργο ή προέκυψαν από τη συνένωση μικρότερων επικών ποιημάτων;

Σήμερα δεν έχουν επιλυθεί όλα τα προβλήματα, όμως οι μελετητές δέχονται τα παρακάτω:

- Τα δυο έπη τα συνέθεσε ένας προικισμένος ποιητής (ίσως όχι ο ίδιος και τα δυο)
- Κανένα από τα δυο έπη δεν προέκυψε από συνένωση άλλων έργων, απλώς αντλούν υλικό από τη μακρόχρονη λαϊκή δημιουργία που προηγήθηκε
- Ο ποιητής μπορούσε πράγματι να συνθέσει και να θυμάται έργα με τόσο σημαντική αξία και έκταση, αν και δεν υπήρχε η γραφή για να τον βοηθάει στο έργο του γιατί: α) ο ποιητής από την πλούσια παράδοση βρήκε έτοιμα πολλά θέματα σχετικά με τη γενεαλογία των ηρώων και άλλα μυθολογικά θέματα, β) διέθετε κάποια τεχνική που τον βοήθησε στη σύνθεση και την απομνημόνευση των έργων του, όπως οι ραψωδοί (χρήση έτοιμων λέξεων ή φράσεων – κλειδιών που τις επαναλάμβαναν, χρήση έτοιμων στίχων, χρήση κάποιων θεμάτων, ενεργειών ή δραστηριοτήτων όπως ο τρόπος φιλοξενίας, η διεξαγωγή μιας μάχης)
- Ο ποιητής παρουσίαζε συχνά στο κοινό το έργο του κι έτσι είχε την ευκαιρία να το βελτιώνει συνεχώς
- Γνωρίζουμε, επίσης, ότι είχε στη διάθεσή του τη γραφή, από την οποία πρέπει να βοηθήθηκε, αν και η αρχική σύνθεση των επών έγινε χωρίς αυτήν.

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΙΛΙΑΔΑΣ ΚΑΙ ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

1. Χρησιμοποιούν την ίδια γλώσσα
2. Έχουν ως αφετηρία τους τον Τρωικό πόλεμο (ανήκουν στα έπη του Τρωικού κύκλου)

3. Προβάλλεται ένας πολιτισμός με κοινά στοιχεία στις κοινωνικές και πολιτικές συνήθειες, στη θρησκεία, στις αντιλήψεις για τη ζωή, στις αξίες και στα ιδανικά

ΔΙΑΦΟΡΕΣ

1. Η γλώσσα της Ιλιάδας είναι αρχαιότερη
2. Διαφέρουν ως προς την ιεράρχηση των αξιών: η Ιλιάδα, που είναι ένα πολεμικό έπος, υμνεί την παλικαριά και την αξία του αγώνα ενός πολεμιστή ως το θάνατο, ενώ στην Οδύσσεια προβάλλεται η αξία της ειρηνικής ζωής και η νοσταλγία της πατρίδας
3. Στην Οδύσσεια κυριαρχούν τα παραμυθιακά στοιχεία (φανταστικοί τόποι, μυθικά τέρατα, μαγικές μεταμορφώσεις), ενώ η Ιλιάδα κινείται σε έναν κόσμο πραγματικό
4. Υπάρχουν διαφορές ως προς την πολιτική οργάνωση: Στην Ιλιάδα ο θεσμός της βασιλείας είναι ισχυρός. Ο βασιλιάς έχει την απόλυτη εξουσία και οι πολεμιστές του δεν έχουν κανένα λόγο στις συνελεύσεις. Η Οδύσσεια καθρεφτίζει μια νεώτερη εποχή όπου ο θεσμός της βασιλείας κλονίζεται: οι μνηστήρες (ευγενείς) εποφθαλμιούν το θρόνο του Οδυσσέα στην Ιθάκη, υπάρχει μια άτυπη συνέλευση του λαού, στο θρόνο των Φαιάκων λειτουργεί συνέλευση γερόντων
5. Στην Ιλιάδα οι Θεοί έχουν ανθρώπινη διάσταση: έχουν αδυναμίες και ελαττώματα, ενεργούν ανθρώπινα, κινούμενοι από τα προσωπικά τους πάθη και δεν τους χαρακτηρίζει ηθικότητα. Στην Οδύσσεια παρουσιάζονται ηθικοί και εξιδανικευμένοι και ενεργούν με γνώμονα το δίκαιο
6. Στην Ιλιάδα η αφήγηση είναι γραμμική (χρονολογική), ενώ στην Οδύσσεια η αφήγηση αρχίζει in medias res.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιος είναι ο χρόνος σύνθεσης των Ομηρικών επών;
2. Ποια είναι η έκταση της Ιλιάδας και πώς χωρίζεται σε ενότητες;
3. Ποια εποχή αναπαριστά ο Όμηρος; Γιατί αυτή η πραγματικότητα θεωρείται πλαστή;
4. Συσχετισμός του περιεχομένου της Ιλιάδας με την ιστορία και την ποιητική έμπνευση.
5. Ποιο είναι το περιεχόμενο της Ιλιάδας και ποια περιστατικά σχετίζονται με αυτό;
6. Συσχετισμός του θέματος της Ιλιάδας με το περιεχόμενο και την ονομασία του έργου αυτού.
7. Ποιο είναι το χρονικό πλαίσιο των γεγονότων της Ιλιάδας;
8. Πώς εξελίσσονται τα γεγονότα της Ιλιάδας κατά την απουσία του Αχιλλέα;
9. Σε τι διαφέρουν η Ιλιάδα και η Οδύσσεια ως προς το ύφος και τον τρόπο παρουσίασης του κόσμου;
10. Σε τι διαφέρουν τα δυο ομηρικά έπη ως προς τις κοινωνικοπολιτικές δομές και λειτουργίες;
11. Πως παρουσιάζονται οι Θεοί και οι βασικοί ήρωες στην Ιλιάδα και πώς στην Οδύσσεια;
12. Ποιος είναι ο χαρακτήρας της Ιλιάδας και ποιος της Οδύσσειας;